

مسلسل: ۱۸۴۲۳

شهریور ۱۴۰۱

علل و ابعاد ابهام و سردرگمی آمریکا در روند مذاکرات هسته‌ای

دفتر مطالعات سیاسی

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۸۴۲۳

کد موضوعی: ۲۶۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: علل و ابعاد ابهام و سردرگمی آمریکا در روند مذاکرات هسته‌ای

نام دفتر: مطالعات سیاسی

تهیه و تدوین: احسان فلاحی

ناظر علمی: مهدی امیری

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. مذاکرات هسته‌ای

۲. جمهوری اسلامی ایران

۳. آمریکا

۴. توافق

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۶/۱۶

به نام خدا

فهرست مطالب

۱مقدمه
۲ ۱. گفتگوهای لغو تحریم‌ها در یک نگاه
۶ ۲. مذاکره‌های مرداد و شهریورماه ۱۴۰۱
۷ ۳. بن‌بست آمریکا در مذاکرات اخیر: علل و عوامل
۸ ۳-۱. توان فنی و دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران در عرصه هسته‌ای
۹ ۳-۲. تأثیر افکار عمومی آمریکا
۱۱ ۳-۳. انتخابات کنگره
۱۶ ۳-۴. شکاف در جامعه و دولت آمریکا
۱۸ ۳-۵. فشارهای رژیم صهیونیستی
۱۹ ۳-۶. بحران اوکراین
۲۱ نتیجه‌گیری
۲۲ منابع و مآخذ

علل و ابعاد ابهام و سردرگمی آمریکا در روند مذاکرات هسته‌ای

مقدمه

دور جدید «گفتگوهای هسته‌ای» از ۱۳ مردادماه ۱۴۰۱ در وین از سر گرفته شد. در یک ارزیابی کلی اخبار مثبتی در مورد این دور از گفتگوها منتشر شد و بر همین اساس احتمال احیای توافق هسته‌ای افزایش یافت. با این حال پس از گذشت چند هفته، تحول خاصی در زمینه احیای این توافق به وقوع نپیوست. روشن است که تطویل فرایند مذاکرات ناشی از ناسازگاری‌های آمریکا به‌عنوان مقصر اصلی برهم زدن توافق هسته‌ای است. با این حال جوزپ بورل مسئول سیاست خارجی اروپا و معاون او انریکه مورا به‌عنوان هماهنگ‌کنندگان اروپایی، با جمع‌بندی ادوار قبلی مذاکرات پیش‌نویس پیشنهادی خود را در مذاکرات مردادماه به طرفین تحویل دادند. جمهوری اسلامی ایران ملاحظات خود را در خصوص این پیش‌نویس با تأکید بر مواضع اصولی نظام به طرف مقابل ارائه داده است. در همین راستا تروئیکای اروپایی (انگلیس، آلمان و فرانسه) و همچنین چین و روسیه پیشنهادهای اصلاحی ایران بر روی پیش‌نویس را معقول و واقع‌بینانه ارزیابی کرده‌اند.^۱ بر این اساس این ارزیابی در محافل سیاسی به‌وجود آمد که گفتگوهای اخیر مردادماه به شکل بالقوه از قابلیت لازم برای تبدیل شدن به ایستگاه پایانی «مذاکرات

۱. ایرنا (۱۴۰۱). پاسخ ایران به طرح احیای توافق هسته‌ای سازنده بود، خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، قابل دسترسی در: <https://www.Irna.ir/news/84856998> تاریخ دسترسی: (۱۲ شهریورماه ۱۴۰۱)

لغو تحریم‌ها» برخوردار است. نهایتاً آمریکایی‌ها نیز به‌عنوان مقصر اصلی برهم خوردن توافق ۲۰۱۵ پاسخ خود را به پیشنهاد‌های ایران به طرف اروپایی به‌عنوان هماهنگ‌کننده مذاکرات ارائه دادند. با این حال مقامات آمریکایی ضمن تعلق در ارائه پاسخ در حین بررسی پاسخ ایران و پس از آن، به ارائه پیام‌ها و اتخاذ مواضع متناقض پرداختند که خود حاکی از بحران تصمیم‌گیری و اشنگتن در قبال مذاکرات هسته‌ای است. در این گزارش ضمن اشاره‌ای کوتاه به فرایند مذاکرات، مهم‌ترین دلایل آشفستگی طرف آمریکایی در فرایند گفتگوها مورد اشاره قرار می‌گیرد.

۱. گفتگوهای لغو تحریم‌ها در یک نگاه

به‌لحاظ تاریخی، پس از ۱۲ سال مذاکره سرانجام توافق هسته‌ای در سال ۲۰۱۵ امضا شد. در چارچوب این توافق و تحت نظارت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی بر صلح‌آمیز بودن برنامه هسته‌ای ایران صحنه بین‌المللی گذاشته شد، اما دونالد ترامپ در سال ۲۰۱۸ بدون رعایت موازین بین‌المللی به‌طور یک‌جانبه از توافق خارج شد و رویکرد «فشار حداکثری»^۱ بر علیه ایران را در پیش گرفت. اروپایی‌ها نیز علی‌رغم وعده‌هایی که در قالب اینستکس^۲ به ایران دادند هرگز توافق هسته‌ای را سر پا نگه نداشتند. از این‌رو ایران از اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸ به بعد اقدامات برجامی خود را طبق مواد (۲۶) و (۳۶) برجام به‌طور تدریجی و گام به گام کاهش داد. گام‌های ایران برای کاهش اقدامات برجامی از اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸ تا روی کار آمدن بایدن در دی‌ماه ۱۳۹۸ در جدول زیر به اختصار ذکر شده است. در نهایت

1. Maximum Pressure

2. Instrument in Support of Trade Exchanges (INSTEX)

در گام پنجم ایران اعلام کرد که صرفاً طبق نیازها و سیاست‌های داخلی پیش خواهد رفت و محدودیت‌های اعلام شده در توافق هسته‌ای به هیچ وجه ملاک عمل نخواهد نبود.

جدول ۱. اقدام‌های متقابل ایران

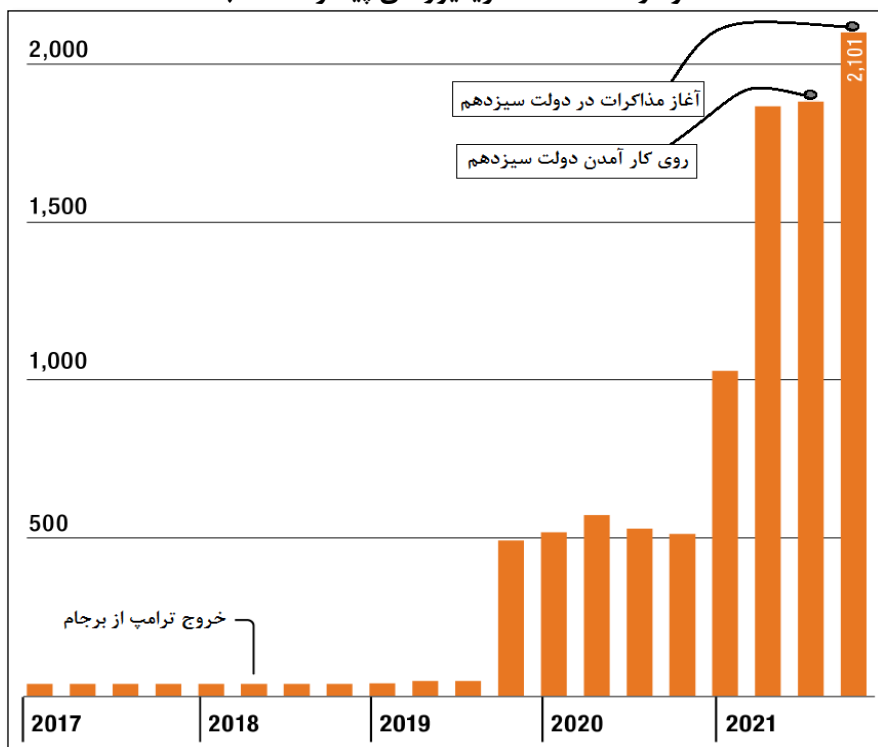
توضیحات	مواد قانونی برجام	تاریخ	گام‌ها
رفع محدودیت‌های مربوط به نگهداری ذخایر اورانیوم غنی شده و آب سنگین	بند «۷» متن اصلی و بند «۵۶» و بندهای «۵۷» - «۶۰» ضمیمه اول برجام	۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۸ (۸ می ۲۰۱۹)	اول
رفع محدودیت‌های مربوط به سطح غنی‌سازی اورانیم و اقدامات مربوط به نوین‌سازی راکتور آب سنگین اراک	بند «۵» متن اصلی و بند «۲۸» ضمیمه اول برجام	۱۴ تیر ۱۳۹۸ (۵ جولای ۲۰۱۹)	دوم
گسترش و شتاب‌بخشی به فعالیت‌های تحقیق و توسعه هسته‌ای براساس نیازهای فنی بدون رعایت اقدامات برجامی در بند «۳»	بند «۳» متن اصلی برجام	۱۵ شهریورماه ۱۳۹۸ (۶ سپتامبر ۲۰۱۹)	سوم
در برجام مقرر بود که به ۱۰۴۴ سانتریفیوژ در فردو گاز تزریق نشود، اما در این گام فردو مجدداً به یک مرکز غنی‌سازی مبدل شد	بند «۶» متن اصلی برجام و بندهای «۴۴» تا «۴۹» ضمیمه اول برجام	۱۵ آبان ۱۳۹۸ (۶ نوامبر ۲۰۱۹)	چهارم
مقرر شد برنامه هسته‌ای ایران از این پس صرفاً براساس نیازهای فنی خود پیش برود نه براساس مفاد برجام	مواد مربوط به ظرفیت و درصد غنی‌سازی، میزان مواد غنی شده و تحقیق و توسعه و ...	۱۵ دی ۱۳۹۸ (۵ ژانویه ۲۰۲۰)	پنجم

مأخذ: محمدرضایی، مصطفی، (۱۴۰۱)، ارزیابی نقش مجلس در پیشبرد مذاکرات هسته‌ای؛ ۱. انگیزه‌ها و آثار قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۸۳۸۵، ص ۶.

پس از شکست ترامپ در انتخابات ریاست‌جمهوری آمریکا و روی کار آمدن جو بایدن مذاکرات احیای توافق هسته‌ای در دولت دوازدهم آغاز شد. در طول ۷ ماه باقی مانده از دولت دوازدهم در ایران ۶ دور از مذاکرات هسته‌ای انجام شد که نتیجه‌ای دربر نداشت. با روی کار آمدن دولت سیزدهم اقدامات متقابل قابل توجهی برای مواجهه با

زیاده‌خواهی‌های غرب انجام پذیرفت. اقدامات ایران در فاز فنی هسته‌ای در دولت سیزدهم به‌لحاظ کمی و کیفی با پشتوانه‌ای قوی‌تر پیگیری شد. در آغاز مذاکرات دور هفتم در آذرماه ۱۴۰۰ ایران به‌واسطه افزایش ظرفیت‌ها و توان هسته‌ای خود از جمله در حوزه غنی‌سازی قدرت چانه‌زنی بالاتری در قبال طرف‌های مقابل پیدا کرد.

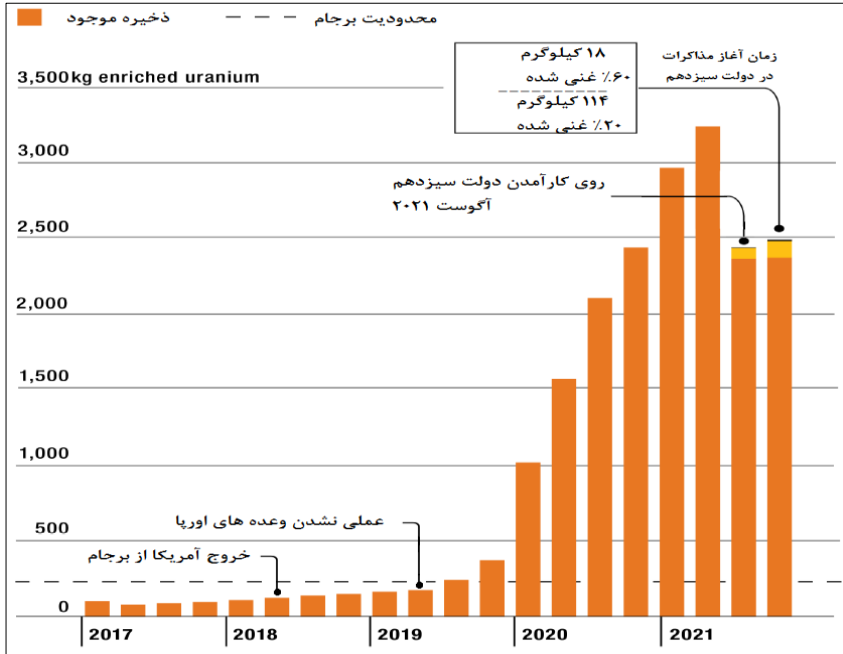
نمودار ۱. تعداد سانتریفیوژهای پیشرفته نصب شده

Source: ICG (2022), The Iran Nuclear Deal at Six: Now or Never, International Crisis Group (ICG), Middle East Report, No. 230, P. 45.

نمودار ۲. میزان ذخایر غنی‌سازی

Source: ICG (2022), The Iran Nuclear Deal at Six: Now or Never, International Crisis Group (ICG), Middle East Report, No. 230, P. 44.

دور هفتم مذاکرات وین با اندکی تأخیر در ۸ آذرماه ۱۴۰۰ آغاز و در ۲۶ آذرماه پایان یافت. بلافاصله دور هشتم مذاکرات نیز از ۶ دی آغاز شد و در ۲۰ اسفندماه بدون تعیین تاریخ بعدی گفتگوها پایان یافت.^۱ با بی نتیجه ماندن دور بعدی مذاکرات در دوحه در هفتم و هشتم تیرماه ۱۴۰۱، دور جدید گفتگوها از ۱۳ مردادماه آغاز شده است که مرحله اول تا ۱۷ مردادماه به طول انجامید و هماهنگ کننده اروپایی در این مرحله از

۱. روزنامه ایران (۱۴۰۰)، ۸ آذر آغاز مذاکرات برای رفع تحریمها، روزنامه ایران، شماره ۷۷۶۵.

مذاکرات پیش‌نویس خود را به طرفین تحویل داد. پس از گذشت حدوداً یک ماه پاسخ‌های رد و بدل شده میان تهران و واشنگتن بی‌نتیجه مانده است که بیانگر فقدان ابتکار عمل لازم از طرف آمریکا در پاسخ به نقطه نظرات ایران است.

۲. مذاکرات‌های مرداد و شهریورماه ۱۴۰۱

با توجه به مصاحبه‌ها و اخبار جسته و گریخته‌ای که در طول یک ماه پس از پایان مذاکرات دوحه منتشر می‌شد؛ پیش‌بینی دور جدید مذاکرات در مردادماه و تا قبل از برگزاری نشست شورای حکام آژانس در شهریورماه چندان دشوار نبود. برای مثال دکتر علی باقری در ۳ مردادماه ۱۴۰۱ با حضور در «کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس» نمایندگان را در جریان آخرین رایزنی‌ها با بورل و مورا قرار داد و یک روز بعد در حساب توئیتر خود بیان داشت که «در طول هفته گذشته، تبادل نظرهای جدی و سازنده‌ای با طرف‌های مقابل پیرامون مذاکرات وین انجام شده است.» بدین ترتیب دور جدید مذاکرات از ۱۳ مردادماه در وین آغاز و مرحله نخست آن در ۱۷ مردادماه به پایان رسید؛ اما نمایندگان سه کشور اروپایی در این مرحله غایب بودند. جالب توجه است که تا زمان نگارش این متن مقامات و رسانه‌های داخلی و خارجی از به‌کار بردن عبارت «دور نهم» برای این دور از گفتگوها اجتناب کرده‌اند. همچنین سه کشور اروپایی اعلام کردند که گفتگوهای جاری در وین به‌معنای دور جدید از مذاکرات نیست و خود نیز در مرحله نخست آن حضور نداشتند. در همین راستا انگلیس، فرانسه و آلمان روز پنجم آگوست در بیانیه‌ای مشترک و مغرضانه از ایران خواستند که «خواست‌های غیرواقعی» و

«فرابرجامی» خود از جمله مسائل نظارتی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی را کنار بگذارد.^۱ البته بیانیه مشترک تروئیکا ی اروپا بیشتر یک لفاظی رسانه‌ای جهت اعمال فشار بر ایران برای پذیرش پیش‌نویس بود. نمونه مشابه این لفاظی‌ها در دور هفتم و هشتم مذاکرات نیز وجود داشت که هیچ‌گاه تأثیری بر رویکرد مذاکراتی ایران نداشته است، البته به اعتقاد برخی، اتحادیه اروپا به‌عنوان هماهنگ‌کننده مذاکرات براساس برداشت قبلی که از مواضع طرفین و همچنین براساس رایزنی‌هایی که بعد از آن به‌دست آورده است راه‌حلی برای اختلافات باقی‌مانده در پیش‌نویس ماه آگوست (مردادماه) ارائه کرده است. به هر حال جمهوری اسلامی ایران پاسخ خود را به اتحادیه اروپا با تأکید بر مواضع اصولی خود نظیر ضرورت حل‌وفصل مسائل پادمانی ارائه کرد و آمریکا نیز در فرایندی توأم با تأخیر و تناقض نظر خود را درخصوص پاسخ ایران به طرف اروپایی اعلام کرد.

۳. بن‌بست آمریکا در مذاکرات اخیر: علل و عوامل

جوزپ بورل یکم شهریورماه در جریان یک کنفرانس دانشگاهی در اسپانیا مجدداً تکرار کرد که پاسخ‌های ایران به پیش‌نویس اروپا منطقی بوده است و قرار بوده که پس از یک هفته نشست اعضای ۱+۴ در وین برگزار شود، اما به‌دلیل تأخیر آمریکا در پاسخگویی این نشست به تعویق افتاده است. سخنان آقای بورل بدان جهت حائز اهمیت است که این اظهارات دقیقاً یک روز پس از گفتگوی تلفنی سران فرانسه، انگلیس و آلمان با آمریکا مطرح شد.^۲ این مسئله نشان می‌دهد که حتی اروپایی‌ها نیز متوجه تعلل و

۱. خبرگزاری مهر (۱۴۰۱)، تروئیکا اروپا ادعاها علیه ایران را تکرار کرد، خبرگزاری مهر، قابل دسترسی در: <https://www.mehrnews.com/news/5556875>، تاریخ دسترسی (۲۱ مرداد ۱۴۰۱).

۲. تسنیم (۱۴۰۱)، گفتگوی تلفنی سران انگلیس، آلمان و فرانسه درباره برجام، قابل دسترسی در:

سردرگمی واشنگتن در دور اخیر مذاکرات شده بودند و به شکلی غیرمستقیم تصمیم به علنی کردن آن گرفته‌اند. آمریکا پاسخ خود را به پیش‌نویس کشورهای اروپایی نهایتاً با تأخیر ارائه کرد، اما به نظر می‌رسد مجموعه‌ای از عوامل موجبات قرارگیری آمریکا در یک بن‌بست دیپلماتیک را فراهم کرده است. این عوامل را می‌توان به شرح ذیل مورد اشاره قرار داد:

۱-۳. توان فنی و دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران در عرصه هسته‌ای

بدون شک مهم‌ترین عامل در اتخاذ مواضع متناقض و سردرگم آمریکا در طول مذاکرات هسته‌ای مربوط به پایداری جمهوری اسلامی ایران بر منافع و حقوق قانونی خود در طول مذاکرات علی‌رغم تهدیدهای طرف‌های غربی بوده است. ایالات متحده و شرکای اروپایی‌اش بارها از طریق تهدید به تشدید تحریم‌ها در صورت شکست مذاکرات تلاش کردند تا در گام اول مواضع ایران در حوزه هسته‌ای را تضعیف کرده و جمهوری اسلامی را وادار به عقب‌نشینی از حقوق خود در این حوزه نمایند و در گام دیگر در چارچوب استراتژی فرابرجامی ساختن مذاکرات، انتفاع ایران از توافق هسته‌ای جدید را منوط به مذاکره درخصوص توانمندی‌های دفاعی جمهوری اسلامی ایران (به‌ویژه در عرصه موشکی) و نیز سیاست‌های منطقه‌ای آن نمایند تا به‌زعم خود زمینه برای تحمیل خواسته‌های فراهسته‌ای آنها به ایران فراهم آید. با این حال جمهوری اسلامی ایران با ایستادگی بر منافع و مواضع خود، هم از پذیرش مطالبات زیاده‌خواهانه طرف‌های غربی در حوزه هسته‌ای خودداری کرد و هم بر موضع اصولی خود مبنی بر عدم مذاکره

در خصوص مسائل موشکی و منطقه‌ای باقی ماند.

ازسوی دیگر با توجه به اقدام جمهوری اسلامی ایران در اتخاذ پاسخ مناسب به بدعهدی طرف‌های غربی از طریق افزایش قابل توجه ظرفیت‌ها و توانمندی‌های هسته‌ای خود به‌ویژه در حوزه غنی‌سازی پیام قاطع و مؤثری به طرف‌های مقابل داده شد مبنی بر اینکه جمهوری اسلامی از توانمندی لازم و مکفی برای پیشبرد برنامه هسته‌ای خود حتی در شرایط وضع شدیدترین تحریم‌ها برخوردار بوده و از این منظر تهدید به امکان شکست مذاکرات و تداوم و تشدید تحریم‌ها مانعی برای پیشرفت‌های فنی ایران در عرصه هسته‌ای نخواهد بود. این موضوع چالش عظیمی را برای مقامات آمریکایی ایجاد کرد زیرا عملاً مهم‌ترین اهرم در دسترس آنها برای اعمال فشار بر ایران را بی‌اثر کرده بود. همین امر به سردرگمی آمریکایی‌ها در فرایند مذاکرات منجر شد و موجبات تأخیر آنها در ارائه پاسخ و نیز اتخاذ مواضع متناقض را فراهم ساخت.

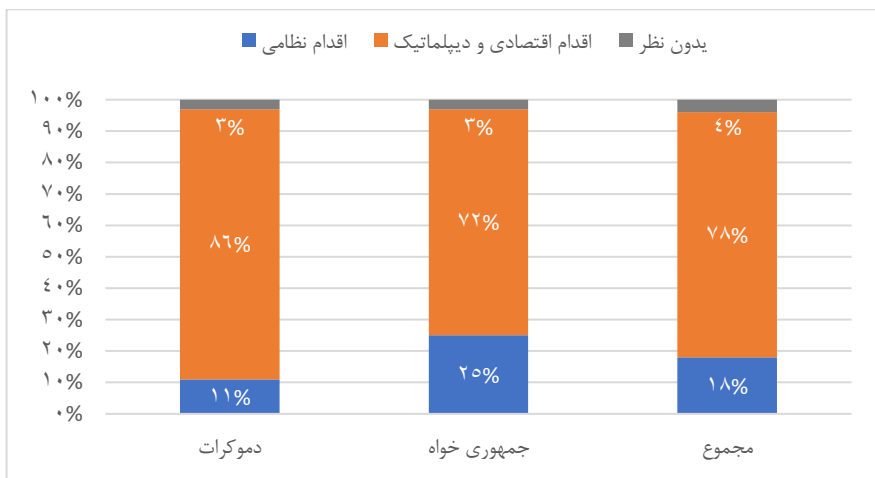
۲-۳. تأثیر افکار عمومی آمریکا

تصمیم‌های ایالات متحده آمریکا در عرصه سیاست خارجی به‌ویژه در خصوص موضوعات خاص از جمله مذاکرات هسته‌ای بازتاب داخلی گسترده‌ای دارد. لذا با توجه به وعده انتخاباتی بایدن^۱ در زمینه بازگشت به برجام شکست مذاکرات چالشی جدی برای دولت وی محسوب می‌شود. ازسوی دیگر امضای توافقی که ازسوی منتقدان دولت کنونی آمریکا به‌عنوان توافق ضعیف معرفی شود (نظیر آنچه توسط منتقدان در دوران اوباما در مورد توافق هسته‌ای عنوان می‌شد) به نفع دمکرات‌ها در بازی‌های سیاسی داخلی نخواهد

۱. علاوه بر اعلامیه‌ها، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های تلویزیونی، قابل‌انکاترین سند برای اشاره به وعده‌های انتخاباتی دولت بایدن «پلتفرم حزب دمکرات ۲۰۲۰» است که هر چهار سال یکبار و در آستانه انتخابات منتشر می‌شود. از این رو معمولاً به‌عنوان سند وعده‌های انتخاباتی به آن متن ارجاع داده می‌شود.

بود. به همین علت دولت آمریکا میان دو گرایش متضاد در افکار عمومی آمریکا قرار دارد. براساس نظرسنجی مؤسسه گالوپ ۷۸ درصد آمریکایی‌ها خواهان حل‌وفصل پرونده هسته‌ای ایران از طریق اقدامات دیپلماتیک هستند.^۱ گالوپ این سؤال را در میان آمریکایی‌ها به سنجش گذاشته است که «به‌نظر شما ایالات متحده برای کنترل برنامه هسته‌ای ایران باید دست به اقدام نظامی بزند یا به راهکارهای دیپلماتیک و اقتصادی متوسل شود؟» جدول زیر نتایج حاصل از این پرسش را نشان می‌دهد:

نمودار ۳. نتایج نظرسنجی مؤسسه گالوپ

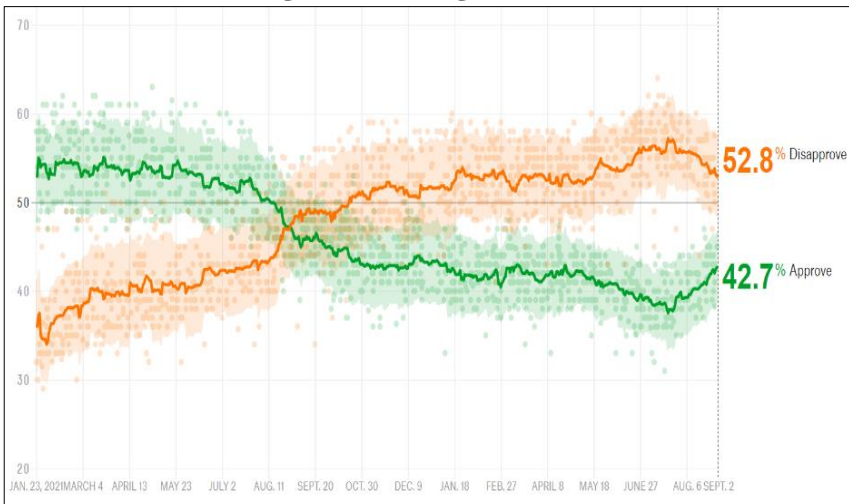
Source: Younis, Mohamed (2019), Do Americans Want War With Iran?, GALLUP, Available at: <https://news.gallup.com/poll/265640/americans-war-iran.aspx>, (Accessed on: 2 August 2022).

1 . ICG (2022), The Iran Nuclear Deal at Six: Now or Never, International Crisis Group (ICG), Middle East Report, No. 230, PP. 44& 45.

نمودار زیر کاهش محبوبیت بایدن از حدود ۵۶ درصد در زمان آغاز به کار به حدود ۴۲ درصد در ۲ سپتامبر (۱۱ شهریور) را نشان می‌دهد. میزان نارضایتی از وی نیز به حدود ۵۳ درصد رسیده است. طولانی شدن مذاکرات لغو تحریم‌ها و کاهش محبوبیت دولت دمکرات مذاکره‌کنندگان آمریکایی را در موضع ضعف قرار داده است.

نمودار ۴. میزان محبوبیت بایدن

Source: FiveThirtyEight (2022), How popular/unpopular is Joe Biden?, Available at: <https://projects.fivethirtyeight.com/biden-approval-rating>, (Accessed on 3 September 2022).

۳-۳. انتخابات کنگره

نحوه نگرش افکار عمومی آمریکایی‌ها به دولت دمکرات بایدن پیوند قابل توجهی با انتخابات کنگره دارد. از سوی دیگر دمکرات‌ها نگران تأثیرگذاری مذاکرات لغو تحریم‌ها بر انتخابات پیش‌روی کنگره آمریکا در ۸ نوامبر (۱۷ آبان) هستند، البته عده‌ای معتقدند

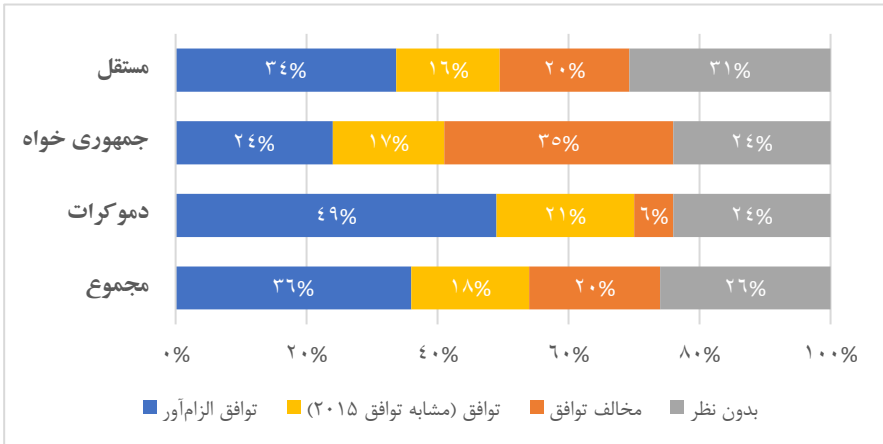
که موضوع توافق هسته‌ای تأثیر چندانی بر رفتار رأی‌دهندگان آمریکایی نخواهد داشت. اما گروه دیگر دستیابی به توافق و یا مدیریت مناسب مذاکرات را بر انتخابات کنگره تأثیرگذار قلمداد می‌کنند. با وجود این هر دو گروه به‌طور ضمنی قبول دارند که پرونده هسته‌ای ایران یکی از مقولات مهم در سیاست خارجی بایدن است که می‌تواند توسط دمکرات‌ها و رقبای آنان در انتخابات مورد استناد قرار گیرد. در این زمینه نظرسنجی‌هایی وجود دارد که هرچند به‌صورت مستقیم تأثیر مذاکرات بر رأی‌دهندگان را مورد سنجش قرار نداده است؛ اما نگاهی به آن آمار و ارقام ما را به یک استنباط نسبی در این مورد خواهد رساند. نتایج نظرسنجی مشترک مؤسسه مورنینگ کانسلت و پولیتیکو^۱ (در بازه زمانی ۱۲ تا ۱۳ فوریه ۲۰۲۱ با نمونه آماری ۲۰۰۵ نفر از رأی‌دهندگان انتخابات ریاست‌جمهوری) نشان می‌دهد که ۷۰ درصد دمکرات‌ها خواهان بازگشت به توافق هسته‌ای هستند (۴۹ درصد به‌صورت الزام‌آور و ۲۱ درصد مشابه توافق ۲۰۱۵).^۲ این رقم برای جمهوریخواهان ۴۱ درصد بوده است. سایر جزئیات در نمودار زیر آمده است.^۳

1. Morning Consult & POLITICO

۲. منظور از الزام‌آور یا غیرالزام‌آور بودن تصویب توافق در کنگره به‌عنوان یک معاهده است.
 ۳. ادبیات و محتوای نظرسنجی‌های استفاده شده در این گزارش صرفاً دیدگاه تهیه‌کنندگان آنها می‌باشد.

نمودار ۵. موافقان و مخالفان بازگشت آمریکا به توافق هسته‌ای^۱

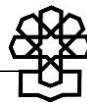
چنان‌که مشاهده می‌شود در مجموع ۵۴ درصد رأی‌دهندگان خواهان احیای توافق هسته‌ای بوده‌اند. در حالی که ناتوانی دولت بایدن در بازگشت به برجام تأثیر منفی بر این طیف خواهد داشت.

اگر فرض کنیم که بایدن به دنبال توافق با ایران است این فرصت با توجه به وضعیت انتخابات کنگره آمریکا ممکن است برای زمانی محدود در دسترس بایدن باشد. زیرا اجرای هر توافقی پس از آن به‌طور طبیعی به بعد از انتخابات ۸ نوامبر در آمریکا موکول خواهد شد. حال آنکه برخی برآوردها نشان می‌دهد که در خوشبینانه‌ترین حالت، دمکرات‌ها اکثریت را فقط در یکی از مجالس سنا و یا نمایندگان حفظ خواهند کرد. البته حالت بدبینانه یعنی به‌دست آوردن اکثریت هر دو مجلس توسط جمهوریخواهان

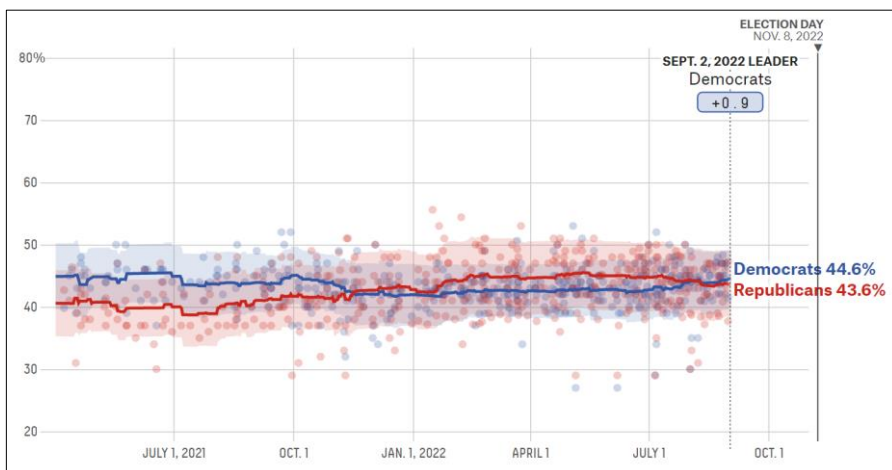
1. Kendrick, Matthew (2022), Many U.S. Voters Support a Binding Nuclear Deal with Iran. That Might Not Count for Much, Morning Consult, Available at: <https://morningconsult.com/2022/02/16/iran-deal-polling-us-voters/>, (Accessed: 4 August 2022).

نیز دو از انتظار نیست. در هر صورت به نظر می‌رسد که در چنین شرایطی دولت بایدن با موانع سیاسی و حقوقی داخلی فراوانی برای جلب نظر کنگره مواجه خواهد شد. بنابراین دولت دمکرات آمریکا از موقعیت داخلی مناسبی برای نادیده گرفتن خطوط قرمز ایران در مذاکرات و یا تحمیل خواسته‌های خود بر ایران برخوردار نیست. دولت کنونی آمریکا می‌داند که اگر توافق به بعد از نوامبر ۲۰۲۲ موکول شود در این صورت کارشکنی کنگره برای جلوگیری از توافق با ایران بسیار جدی خواهد شد که هزینه‌های سیاسی آن را نامزد دمکرات‌ها به خاطر ناکارآمدی در بازگشت به برجام در انتخابات ریاست‌جمهوری دسامبر ۲۰۲۴ خواهد پرداخت. در چنین شرایطی دولت فعلی آمریکا از آزادی عمل چندان در مقابل پاسخ ایران به پیش‌نویس مردادماه برخوردار نیست. به عبارت دیگر به اعتقاد برخی کارشناسان، دولت بایدن از چشم‌انداز بازی‌های سیاسی در داخل آمریکا مجبور به پذیرش اصلاحات مد نظر ایران بر روی متن پیشنهادی است. هرچند که جمهوریخواهان ممکن است بایدن را متهم به پذیرش توافق ضعیف کنند، اما از نظر برخی هزینه‌های سیاسی این گزینه کمتر از به توافق نرسیدن با ایران است. نمودار زیر میزان آرای دمکرات‌ها و جمهوریخواهان را تا ۲ سپتامبر (۱۱ شهریورماه) پیش‌بینی کرده است.^۱ جالب است که میزان محبوبیت دو طرف به یکدیگر نزدیک شده است که نشان از رقابت تنگاتنگ آنها دارد. همین مسئله می‌تواند اهمیت مذاکرات با ایران را برای دمکرات‌ها و دولت بایدن افزایش دهد.

۱. وبسایت FiveThirtyEight اطلاعات مربوط به نظرسنجی‌ها را از چند نهاد معتبر جمع‌آوری و با تجمیع آنها اطلاعات قابل موثقی ارائه می‌دهد. داده‌های ارائه شده قالب نمودارها از این وبسایت استخراج شده است.

نمودار ۶. پیش‌بینی احتمالی آرا در انتخابات کنگره

Source: FiveThirtyEight (2022), Do voters want Republicans or Democrats in Congress?, Available at: <https://projects.fivethirtyeight.com/polls/generic-ballot>, (Accessed on: 3 September 2022).

با توجه به شرایط مذکور احتمال کسب اکثریت مطلق مجلس نمایندگان توسط جمهوری خواهان بالا ارزیابی می‌شود، به طوری که پیش‌بینی می‌شود بین ۲۲۵ تا ۲۴۰ کرسی از ۴۳۵ کرسی مجلس نمایندگان به جمهوری خواهان برسد. در حال حاضر ۲۲۲ کرسی متعلق به دمکرات‌ها و ۲۱۲ کرسی متعلق به جمهوری خواهان است (یک کرسی خالی).^۱ اما اکثریت شکننده سنا همچنان در دست دمکرات‌ها باقی خواهد ماند. در حال حاضر وضعیت کرسی‌های سنا به صورت ۵۰-۵۰ میان هر دو حزب تقسیم شده است در

1. United states house of Representatives (2022), Party Divisions of the House of Representatives, 1789 to Present, History Art and Archives, available at: <https://history.house.gov/Institution/Party-Divisions/Party-Divisions>, (Accessed on: # September 2022).

چنین شرایطی رأی معاون رئیس‌جمهور تعیین‌کننده است. از این رو با توجه به تعلق حزبی کاملاً هریس اکثریت شکننده سنا در حال حاضر در دست دمکرات‌هاست. در انتخابات میان دوره‌ای نوامبر از ۱۰۰ کرسی سنا ۳۵ کرسی به رأی گذاشته خواهد شد که ۲۳ کرسی آن متعلق به جمهوری خواهان و ۱۲ کرسی آن متعلق به دمکرات‌هاست. از این رو احتمال این که دمکرات‌ها همچنان اکثریت سنا را حفظ کنند بالاست.^۱ بنابراین افزایش ضریب نفوذ جمهوری خواهان در معادلات سیاسی آمریکا اجتناب‌ناپذیر است که این مسئله بایدن را در موقعیت دشواری در مذاکرات لغو تحریم‌ها قرار داده است. با توجه به شرایط مذکور افزایش ضریب نفوذ جمهوری خواهان در معادلات سیاسی آمریکا احتمالی جدی است که این مسئله بایدن را در موقعیت سخت‌تری در مذاکرات لغو تحریم‌ها قرار داده است.

۳-۴. شکاف در جامعه و دولت آمریکا

در ارتباط با وضعیت داخلی دولت کنونی آمریکا نباید فراموش کرد که جو بایدن در وضعیتی ناپایدار به ریاست‌جمهوری ایالات متحده رسید. اتهام تقلب، شورش طرفداران ترامپ، حمله به کنگره و شکایت‌های متعدد انتخاباتی باعث شد که بایدن در وضعیتی کاملاً ناپایدار به قدرت برسد. از این رو دولت کنونی ایالات متحده آمریکا از بُعد سیاست داخلی با موقعیتی شکننده مواجه است به طوری که بازگشت به توافق هسته‌ای چالش «کوتاه آمدن در مقابل ایران» از سوی مخالفان را پیش خواهد کشید. این در حالی است

۱. برای مشاهده جزئیات در مورد نظرسنجی‌ها مربوط به رقابت جمهوری خواهان و دمکرات‌ها در انتخابات کنگره مراجعه کنید به:

<https://projects.fivethirtyeight.com/2022-election-forecast/senate/?cid=rrpromo>

<https://projects.fivethirtyeight.com/2022-election-forecast/house/?cid=rrpromo>

که وعده بازگشت به این توافق براساس پلتفرم انتخاباتی حزب دمکرات و همچنین سخنرانی‌های بایدن یکی از مهم‌ترین وعده‌های انتخاباتی دولت کنونی بوده است. از این رو بازگشت به توافق هسته‌ای یک چالش برای بایدن است و بازنگشتن به آن چالشی دیگر. به عبارت دیگر فضای سیاسی آمریکا در قبال این توافق کاملاً قطبی شده است. با این وجود برخی معتقدند کاهش محبوبیت بایدن و دمکرات‌ها باعث شده است که تمایل دولت برای بازگشت به توافق قوت گیرد. علاوه بر قطبی شدن جامعه حتی در درون خود دولت نیز نظرات متفاوتی در مورد نحوه بازگشت به توافق هسته‌ای وجود دارد. آنتونی بلینکن وزیر امور خارجه و جیک سالیوان مشاور امنیت ملی در کاخ سفید نمایندگان اصلی دو طیف فکری متفاوت در قبال توافق با ایران هستند. این دو طیف اگرچه هدف مشترکی دارند، اما تاکتیک‌های آنها متفاوت است. سالیوان نماینده گروهی است که خواهان سخت‌گیری و اعمال فشار بیشتر بر ایران است در حالی که بلینکن خواهان اتخاذ رویکردی به نسبت متعادل‌تر در مقابل خواسته‌های ایران است. در همین راستا شایان ذکر است که بلینکن مخالف سفر ایال خولاتا رئیس شورای امنیت ملی رژیم صهیونیستی به آمریکا پیش از توافق هسته‌ای بوده است.^۱ در حالی که این سفر به انجام رسید و سالیوان با وی دیدار کرد، اما بلینکن از دیدار با وی خودداری و معاون خود را به ملاقات خولاتا فرستاد. به نظر می‌رسد همین اختلاف‌نظرها در ابتدای روی کار آمدن دولت بایدن باعث تأخیر در بازگشت آمریکا به پای میز مذاکره شده بود. در حال حاضر نیز اختلاف نظر در درون دولت بایدن یکی از دلایل تعلل و سردرگمی آمریکا در مقابل ایران است.

۱. عصر ایران (۱۴۰۱). برنامه سفر رئیس موساد به آمریکا علیه برجام، سایت عصر ایران قابل دسترسی در : www.asriran.com/fa/news/855557، تاریخ دسترسی : ۱۳ شهریور ۱۴۰۱.

۵-۳. فشارهای رژیم صهیونیستی

همزمان با افزایش احتمال توافق، تلاش‌های رژیم صهیونیستی جهت اعمال فشار بر دولت بایدن برای جلوگیری از لغو تحریم‌ها بیش از پیش شده است. بدین منظور ایال خولاتا رئیس شورای امنیت ملی رژیم صهیونیستی اخیراً به آمریکا سفر و با جیک سالیوان مشاور امنیت ملی کاخ سفید و وندی شرمین معاون وزیر امور خارجه آمریکا دیدار کرد. هدف این سفر اعلام نارضایتی رژیم از توافق براساس پیش‌نویس مردادماه بود.^۱ صهیونیست‌ها مدعی هستند که به محتوای این پیش‌نویس دسترسی پیدا کرده‌اند و مفاد آن را مغایر با تعهدات آمریکا در قبال خود می‌دانند. در همین راستا لاپید مراتب نارضایتی خود را نیز به کشورهای اروپایی منتقل کرده است. برای مثال وی ۳۱ مردادماه در گفتگوی تلفنی با امانوئل ماکرون ادعاهای واهی خود مبنی بر تلاش ایران برای مجهز شدن به سلاح هسته‌ای را تکرار کرد.^۲ سوم شهریورماه نیز بنی گانتز وزیر دفاع رژیم صهیونیستی برای اعمال فشار و به شکست کشاندن توافق به آمریکا سفر کرد. همچنین لاپید ۱۱ شهریور ماه به آلمان سفر کرد و با مقامات این کشور درباره برنامه هسته‌ای ایران گفتگو کرد.^۳ رژیم صهیونیستی از اتفاقات داخلی در آمریکا نیز برای جلوگیری از توافق هسته‌ای استفاده می‌کند.

مجموعه این فشارها از طرف رژیم صهیونیستی یکی از دلایل تعلل در پاسخ‌دهی آمریکا و سردرگمی آنها در مقابل خواسته‌های به‌حق ایران بوده است. در همین راستا

۱. همان.

۲. ایسنا (۱۴۰۱)، گفت‌وگوی نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی با ماکرون درباره برجام، قابل دسترسی در: <https://www.isna.ir/news/1401053122988> تاریخ دسترسی در: (۱۲ شهریورماه ۱۴۰۱).

۳. فارس (۱۴۰۱)، سفر گانس به آمریکا برای رایزنی درباره ایران، خبرگزاری فارس، قابل دسترسی در: www.farsnews.ir/news/14010331001050/ تاریخ دسترسی: (۱۳ شهریورماه ۱۴۰۱)

لاپید سوم شهریورماه ادعا کرد که آمریکایی‌ها بعد از تقاضاهای رژیم صهیونیستی موضع سخت‌گیرانه‌تری برای توافق اتخاذ کرده‌اند، با این وجود کاخ سفید ادعا کرده است که رژیم اشغالگر قدس مواضع آمریکا درباره برجام را تغییر نمی‌دهد.^۱ ازسوی دیگر باید به این نکته توجه داشت که اول نوامبر انتخابات سراسری در سرزمین‌های اشغالی برگزار خواهد شد. انتخاباتی که رقابت اصلی آن میان نتانیاهو و لاپید خواهد بود. برخی ناظران معتقدند شانس پیروزی نتانیاهو در این انتخابات به شکل شکننده‌ای بیشتر است. به همین دلیل لاپید نگران است که حصول توافق در دوره او موج اعتراضات طیف مقابل را برانگیزد و وی را متهم به سوءمدیریت در بازداشتن آمریکا از توافق کنند. لذا دولت کنونی رژیم صهیونیستی تمام تلاش خود را برای فشار بر بایدن از طریق آیبیک به کار گرفته است. آمریکا با درک نگرانی‌های رژیم صهیونیستی قصد دارد با یکسری اقدامات نظامی در سوریه اعتماد رژیم صهیونیستی را جلب کند و بدین وسیله نشان دهد که حتی با وجود بازگشت آمریکا به برجام همچنان پشتیبان این رژیم در منطقه خواهد بود. به همین جهت در روزهای اخیر، تنش‌ها در سوریه بالا گرفته است و آمریکا موضعی را در شرق سوریه (دیرالزور) مورد حملات خود قرار داده است. با توجه به آنچه بیان شد نارضایتی و فشار رژیم صهیونیستی یکی دیگر از عوامل آشفتگی و ابهام آمریکا در قبال توافق با ایران است.

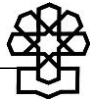
۳-۶. بحران اوکراین

بحران اوکراین فاکتوری مؤثر در سردرگمی آمریکا در فرایند مذاکرات است. این بحران سطح تنش‌ها و رویارویی آمریکا با روسیه را در نظام بین‌الملل افزایش داده است و همین

۱ . فارس (۱۴۰۱)، اسرائیل مواضع آمریکا درباره برجام را تغییر نمی‌دهد، قابل دسترسی در: <https://www.farsnews.ir/news/14000205000121> / تاریخ دسترسی: (۱۲ شهریورماه ۱۴۰۱).

امر موجد پیامدهای عمیق سیاسی، امنیتی و اقتصادی برای آمریکا و متحدان این کشور است. در شرایطی که مذاکرات هسته‌ای و بحران اوکراین همزمان شده‌اند. هرچند دولت آمریکا به اندازه شرکای اروپایی خود تحت فشار بحران ژئوپلیتیکی اوکراین قرار ندارد، اما اگر غرب به‌عنوان یک مجموعه در نظر گرفته شود آنگاه جنگ اوکراین نوعی شرایط جبری بر آن مجموعه برای توافق با ایران تحمیل کرده است.

بحران اوکراین این نگرانی را برای آمریکا ایجاد کرده است که در صورت به نتیجه نرسیدن مذاکرات، برخی مخاصمات موجود در امتداد این بحران قرار گیرد و تنش‌ها به شکل دومینووار در جهان افزایش یابد. این شرایط دو موقعیت بالقوه متضاد را در مذاکرات لغو تحریم‌ها ایجاد کرده است. به‌طوری که به نتیجه رسیدن مذاکرات می‌تواند تبدیل به مقدمه‌ای برای کاهش تنش میان روسیه و آمریکا شود درحالی که به نتیجه نرسیدن آن بستری برای افزایش اختلافات خواهد شد. پرواضح است که گزینه دوم توانایی آمریکا را بیش از پیش در مقابل ایران تقلیل خواهد داد. ازسوی دیگر افزایش قیمت نفت در محدوده ۱۰۰ تا ۱۲۰ دلار غربی‌ها را نیازمند مذاکره با ایران برای کاهش قیمت انرژی به‌ویژه در فصل سرد سال کرده است. این امر نیاز آمریکا و متحدان اروپایی‌اش را به توافق هسته‌ای افزایش می‌دهد و این نیاز با تداوم و تشدید بحران اوکراین و تأثیری که این بحران بر تعمیق بحران انرژی در اروپا و آمریکا برجای خواهد گذارد به‌طور اجتناب‌ناپذیری بیشتر خواهد شد. ازاین‌رو آمریکا در پرتو بحران اوکراین در موقعیتی قرار گرفته است که نه می‌تواند خواسته‌های خود را به ایران تحمیل کند و نه می‌خواهد که بیش از این گرفتار عواقب بحران اوکراین به‌دلیل به نتیجه نرسیدن مذاکرات شود.

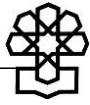

نتیجه‌گیری

اتحادیه اروپا براساس جمع‌بندی که از ۸ دور مذاکرات قبلی و همچنین گفتگوی غیرمستقیم ایران و آمریکا در دوحه داشت پیش‌نویس پیشنهادی خود را در قالب گفتگوهای مردادماه (دور نهم مذاکرات) تدوین و آن را برای بررسی توسط پایتخت‌ها به طرفین مذاکرات تحویل داد. جمهوری اسلامی در موعد مقرر اصلاحات خود را بر این پیش‌نویس اعمال و آن را به طرف غربی بازگرداند، اما ایالات متحده در بررسی نکات مد نظر ایران تعلل بیش از اندازه‌ای از خود نشان داد. تا حدی که این تأخیر اعتراض غیرمستقیم اروپایی‌ها را نیز برانگیخت. نهایتاً با گذشت حدود ۱۰ روز واشنگتن در دوم شهریورماه نظرات خود را در مورد پاسخ ایران به طرف اروپایی اعلام کرد. فرایند مذاکرات مؤید تزلزل و سردرگمی آمریکایی‌هاست و این واقعیت نه تنها در تعلل برای بررسی پاسخ‌های ایران بلکه در موضع‌گیری‌های متناقض آنان به‌وضوح قابل مشاهده است. به همین جهت به‌نظر می‌رسد که آمریکا در مذاکرات هسته‌ای به‌نوعی دچار ضعف اراده برای تصمیم‌گیری است. ترجمان وضعیت مذکور به بیان غیررسمی این است که آمریکایی‌ها در مقابل نظرات ایران دچار سردرگمی بودند که ابتکار عمل را از آنان سلب می‌کرد. همچنان‌که در گزارش مورد اشاره قرار گرفت مذاکره جمهوری اسلامی ایران از موضع قدرت در ابعاد فنی و دیپلماتیک مهم‌ترین علت قرارگیری ایالات متحده در این موقعیت بوده است.

منابع و مآخذ

۱. آزادی، علی. لغو فشار حداکثری برای نجات برجام، اقتصاد نیوز، ۱۴۰۰، قابل دسترسی در: <https://www.eghtesadnews.com/fa/tiny/news-406026>. (تاریخ دسترسی: ۲۵ تیر ۱۴۰۱).
۲. تسنیم (۱۴۰۱)، گفتگوی تلفنی سران انگلیس، آلمان و فرانسه درباره برجام، قابل دسترسی در: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1397/02/10/1713524> : تاریخ دسترسی: (۱۲ شهریورماه ۱۴۰۱).
۳. خبرگزاری مهر (۱۴۰۱)، تروئیکا اروپا ادعاها علیه ایران را تکرار کرد، خبرگزاری مهر، قابل دسترسی در: <https://www.mehrnews.com/news/5556875>. (تاریخ دسترسی: ۲۱ مرداد ۱۴۰۱).
۴. خبرگزاری مهر، تروئیکا اروپا ادعاها علیه ایران را تکرار کرد، خبرگزاری مهر، ۱۴۰۱، قابل دسترسی در: <https://www.mehrnews.com/news/5556875>، تاریخ دسترسی (۲۱ مرداد ۱۴۰۱).
۵. دویچه‌وله، (۲۰۲۲)، اتحادیه اروپا پاسخ ایران را سازنده ارزیابی می‌کند، دویچه‌وله فارسی، قابل دسترسی در: <https://www.dw.com/fa-ir/a-62829192>، (تاریخ دسترسی: ۱۲ شهریور ۱۴۰۱).
۶. روزنامه ایران (۱۴۰۰)، ۸ آذر آغاز مذاکرات برای رفع تحریم‌ها، روزنامه ایران، شماره ۷۷۶۵.
۷. عصر ایران (۱۴۰۱). برنامه سفر رئیس موساد به آمریکا علیه برجام، سایت عصر ایران قابل دسترسی در: www.asriran.com/fa/news/855557/، تاریخ دسترسی: ۱۳ شهریور ۱۴۰۱.
۸. فارس (۱۴۰۱)، اسرائیل مواضع آمریکا درباره برجام را تغییر نمی‌دهد، قابل دسترسی در: <https://www.farsnews.ir/news/14000205000121> تاریخ دسترسی: (۱۲ شهریورماه ۱۴۰۱).
۹. فارس (۱۴۰۱)، سفر گانس به آمریکا برای رایزنی درباره ایران، خبرگزاری فارس، قابل دسترسی در: www.farsnews.ir/news/14010331001050/ : تاریخ دسترسی: (۱۳ شهریورماه ۱۴۰۱)
۱۰. قانون اقدام راهبردی (۱۳۹۹)، قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها و صیانت از منافع ملت ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، قابل دسترسی در: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1632857> (تاریخ دسترسی: ۲۸ تیر ۱۴۰۱)
11. FiveThirtyEight (2022), Do voters want Republicans or Democrats in Congress?, Available at: <https://projects.fivethirtyeight.com/polls/generic-ballot/>, (Accessed on: 4 August 2022).
12. Haaretz (2022), Iran Nuke Deal 'Based on Lies,' Mossad Chief Says, HAARETZ, Available at: <https://www.haaretz.com>, (Accessed on: 25 August 2022).

13. Kendrick, Matthew (2022), Many U.S. Voters Support a Binding Nuclear Deal with Iran. That Might Not Count for Much, Morning Consult, Available at: <https://morningconsult.com/2022/02/16/iran-deal-polling-us-voters/>, (Accessed: 4 August 2022).
14. ICG (2022), The Iran Nuclear Deal at Six: Now or Never, International Crisis Group (ICG), Middle East Report, No. 230, PP. 44& 45.
15. Tirone, Jonathan and Golnar Motevalli (2022), Russian Invasion Puts Endgame of Iran Nuclear Talks in Jeopardy, Bloomberg, Bloomberg, Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-02-24/russian-invasion-puts-endgame-of-iran-nuclear-talks-in-jeopardy#xj4y7vzkg>, (Accessed on: 3 August 2022).
16. United states house of Representatives (2022), Party Divisions of the House of Representatives, 1789 to Present, History Art and Archives, available at: <https://history.house.gov/Institution/Party-Divisions/Party-Divisions>, (Accessed on: # September 2022).
17. Younis, Mohamed (2019), Do Americans Want War With Iran?, GALLUP, Available at: <https://news.gallup.com/poll/265640/americans-war-iran.aspx>, (Accessed on: 2 August 2022).

